

College van Gedeputeerde Staten van Overijssel
Postbus 10078
8000 GB Zwolle

SER Overijssel
Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
www.ser-overijssel.nl

Datum: 5 februari 2021

Onderwerp: reactie SER Overijssel op 'Kracht van Oost 2'

Inlichtingen bij
mw. O.P. Wertheim-Davygora
telefoon: 038 499 94 97
mail: OP.Wertheim-Davygora@overijssel.nl

Geacht College,

Eind jaar is het onderzoek 'Kracht van Oost 2' afgerond. Een delegatie van de SER Overijssel kreeg op 1 december 2020 een 'sneak preview' betreffende de onderzoeksresultaten.

De SER Overijssel geeft in deze brief een reactie op het onderzoek. Ook wil de SER Overijssel graag meedenken over de mogelijke vertalingen van de resultaten naar het beleid van de provincie Overijssel en de Overijsselse regio's.

Veel onderwerpen in het onderzoek 'Kracht van Oost 2' komen overeen met de onderwerpen uit de adviesagenda van de SER Overijssel. Daarom worden die onderwerpen het eerst behandeld in deze brief. Daarna komen meer algemene opmerkingen met betrekking tot het onderzoek en de vervolgstappen aan bod. En tenslotte worden aanbevelingen voor vervolgonderzoek ('Kracht van Oost 3') geformuleerd.

Brede welvaart

Eind 2020 is het gezamenlijke advies van de regionale SER'en 'Brede welvaarts-groei in alle regio's'¹ aangeboden aan de landelijke SER. Een onderdeel van de 'Kracht van Oost 2' is het essay van Raspe 'Brede welvaart in Oost-Nederland', waarin het perspectief verlegd wordt van economische productie door bedrijven naar 'wat mensen van waarde vinden'. Op basis van dit essay wordt aanbevolen om in Oost-Nederland te werken aan een brede economische en welvaartsagenda, en het beleid daarbij te richten op het borgen van die dimensies van brede welvaart waarop de regio goed scoort (gewaardeerd wordt) en op het herstel van de dimensies die momenteel nog extra aandacht behoeven.

De SER Overijssel heeft in eerdere gesprekken met uw college benadrukt om het economisch beleid niet alleen te baseren op de indicatoren, die gerelateerd zijn aan de economische groei, maar ook op de indicatoren, die te maken hebben met de tevredenheid en het geluk van de inwoners. Voor de invulling van de brede economische en welvaartsagenda van Overijssel is het van belang om te bepalen hoe de drietrapsaanpak (zie essay Raspe) ingevuld kan worden:

1. Borg waar je goed in bent en waarop de regio goed scoort (gewaardeerd wordt);
2. Richt beleid op zaken waar je relatief gezien geen hoge scores hebt;
3. Richt beleid op zaken waarin de regio een achterstand heeft.

Met betrekking tot dit essay moet echter opgemerkt worden dat de bevindingen voor Oost-Nederland gebaseerd zijn op een beperkt aantal waarnemingen, waardoor de uitkomsten als indicatief gezien moeten worden. De SER Overijssel vindt 'brede welvaart' een hoofdthema voor de komende jaren en ze draagt dan ook graag bij aan de inhoudelijke discussie en de verdere invulling, waarbij het overigens niet alleen over de formulering van de indicatoren moet gaan.

Kwaliteit van leven

In het eerdergenoemde gezamenlijke advies van de regionale SER'en zijn de volgende drie thema's nader uitgewerkt: 'structurele inzet op een duurzame economie', 'naar een wendbare en inclusieve

¹ <https://ser-overijssel.nl/adviezen/brede-welvaarts-groei-in-alle-regios>

arbeidsmarkt en samenleving' en 'extra aandacht voor kwaliteit van leven'. Ten aanzien van het laatste onderwerp is geadviseerd om te investeren in goede verbindingen naar en binnen de regio's (inclusief goed openbaar vervoer) en in een goed woon- en leefklimaat, waardoor het potentieel van regio's wordt versterkt. Ook is het nodig om de afstanden naar de Randstad en naar de buurlanden 'kleiner' te maken (lees: minder reistijd), zodat de regionale agglomeratiekracht beter wordt benut. Tenslotte is ook het behoud van een goed voorzieningenniveau van groot belang voor de vitaliteit van de economie en de arbeidsmarkt.

In de 'Kracht van Oost 2' wordt veel aandacht besteed aan het thema 'verbinding'. De 'A50-as' (IJssel-as Nijmegen - Zwolle) en 'IJsselstad' komen op meerdere plekken in het onderzoek terug. De vraag is wat dit betekent voor de huidige regio-indelingen en hoe de krachten nog beter kunnen worden gebundeld. Er wordt relatief weinig aandacht besteed aan spoorverdubbeling en de A1-as Randstad-Deventer-Twente-Berlijn.

Jongeren

De SER Overijssel is bezig met de afronding van het advies 'Goed leven, wonen en werken voor jongeren in Overijssel'. Dit advies is mede tot stand gekomen na overleg met jongeren vanuit de wens en behoefte van de SER Overijssel om jongeren meer te betrekken bij haar (beleids)advisering.

Jongeren hebben een grote invloed op de bevolkingsontwikkeling, regionale economie en arbeidsmarkt alsmede de aantrekkelijkheid van stad en platteland. In het SER-advies over jongeren wordt ook aandacht besteed aan de aantrekkelijkheid van (de regio's in) Overijssel voor jongeren om te wonen, werken, studeren en recreëren.

In de 'Kracht van Oost 2' wordt erop gewezen dat jongeren in Oost-Nederland zich bij hun woonplaatskeuze niet alleen laten leiden door kansen op de regionale arbeidsmarkt. De mogelijke ruimtelijke mismatch kan vermeden worden door de reistijden over langere afstanden te verkorten ('people based policy') en/of door gebieden met arbeidstekorten voor jongeren aantrekkelijker te maken als woonlocatie ('place based policy'). Gegeven het feit dat jonge kenniswerkers veelal de stad prefereren als woonlocatie, terwijl het werk zich ook elders ontwikkelt, zou volgens de onderzoekers een combinatie van aantrekkingskrachtige steden zoals Zwolle en Enschede met een fijnmazig efficiënte verkeerstructuur naar de omliggende regio's het antwoord kunnen zijn.

Transities

De SER Overijssel besteedt in verschillende adviestrajecten aandacht aan de transities waarmee Overijssel te maken heeft: energietransitie, circulaire economie, digitalisering. In 2020 is het advies over de energietransitie en arbeidsmarkt aan uw college aangeboden². In 2021 lopen er twee gevraagde adviestrajecten over het onderwerp digitalisering en circulaire economie.

In de 'Kracht van Oost 2' wordt ingezoomd op slechts één aspect van de grote transities, namelijk 'circulaire voedselsystemen in Oost-Nederland'. Volgens de SER Overijssel spelen de grote transities echter een veel grotere rol voor de ruimtelijke economie dan het onderzoeksrapport beschrijft. De SER Overijssel verwacht ook dat door de coronacrisis sommige transities in de versnelling komen. Veel aspecten van de transities gaan over de ruimtelijke en sociaal-economische ontwikkeling van het Overijsselse platteland en natuur. De stedelijke ontwikkelingsagenda en de vernieuwing van het gemeentelijk beleid verdienen echter onverminderd veel aandacht in Overijssel.

En uit het oogpunt van toekomstbestendigheid, economische vitaliteit en concurrentiekracht is het van belang om ook enkele grotere investeringsplannen voor Overijssel te agenderen en te ontwikkelen, en daarvoor aandacht en steun te vragen in zowel Den Haag als in Brussel. Te denken valt bijvoorbeeld aan de grootschalige verduurzaming van mkb-bedrijven, de spoorverdubbeling op bepaalde trajecten, de containerhaveninfrastructuur, meer (inter)nationale trekkers op het gebied van recreatie en toerisme, een boost voor high tech start-ups en scale-ups en het aantrekken van toonaangevende internationale bedrijven met veel arbeidsplaatsen.

² <https://ser-overijssel.nl/adviezen/energietransitie-en-arbeidsmarkt>

Innovatie

De SER Overijssel werkt aan het ongevraagde advies 'Kennisvalorisatie voor mkb in Overijssel'. De kernvraag is daarbij hoe de nieuwe kennis die binnen het onderwijs en mkb-bedrijven wordt ontwikkeld door ervaringen, intern innoveren, leren en ontwikkelen van medewerkers, ook daadwerkelijk breder ingezet kan worden binnen het eigen bedrijf en het bedrijfsleven, zodat die nieuwe kennis ook benut gaat worden en op welke wijze de provincie daarbij ondersteuning kan bieden.

Uit het 'Kracht van Oost 2' blijkt dat op basis van de Regionale Concurrentie Index 2019 innovatie in Overijssel lager (32^e plaats) scoort dan in Gelderland (20^e plaats). De SER Overijssel vermoedt dat dit verschil mede te verklaren valt op basis van inwonertal, bedrijvenmix en economisch beleid. Een nadere analyse en toelichting zou een en ander kunnen verduidelijken.

Voor het meten van R&D is een patentanalyse toegepast. Het is evenwel bekend dat het aantal patenten meestal geen goede weergave is van het innoverend vermogen van het mkb, omdat patenten veelal aangevraagd worden door grote(re) bedrijven met aparte R&D-afdelingen. De SER Overijssel vraagt zich dan ook af of er betere methoden zijn om mkb-innovatie te meten en te monitoren.

Er wordt een nieuwe Strategische innovatie- en investeringsagenda voor Oost-Nederland ontwikkeld door de provincies Gelderland en Overijssel gezamenlijk, mede vanwege de Europese en Rijksfondsen. Door middel van het missie gedreven innovatiebeleid kan de verbinding tussen duurzaamheids-opgaven en innovaties in het bedrijfsleven versterkt worden. Zo zijn zowel technologische als sociale innovaties nodig om de uitdagingen op het gebied van verduurzaming succesvol te kunnen aanpakken. Verder is het belangrijk dat de blik breder wordt gericht dan enkel de (bestaande) topsectoren.

Veel aandacht in het onderzoek 'Kracht van Oost 2' wordt besteed aan de kennisintensieve economie. Door de SER Overijssel wordt steeds gewezen op het feit dat Overijssel een provincie met relatief veel vakmensen is. En dat er daarom extra aandacht moet worden besteed aan de ontwikkeling van deze praktijkopgeleide arbeidskrachten. Dit is ook verwoord in ons SER-advies over mbo-2-3.³

Internationalisering

In 2019 bood de SER Overijssel een advies over de internationale acquisitie⁴ aan uw college aan. Ook voor 2021 staat het onderwerp internationalisering op de adviesagenda van de SER Overijssel.

Hoewel in de 'Kracht van Oost 2' nadrukkelijk is gesteld dat internationale (onderzoeks)samenwerking niet meegenomen in dit onderzoek, worden Duitsland en de Duitse regio's met enige regelmaat genoemd. De grensoverschrijdende samenwerking, bilaterale handel tussen Nederland en Duitsland en de economie en arbeidsmarkt in de grensregio's zijn voor Overijssel van bovengemiddeld belang en bieden ook nog veel onbenutte kansen. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor vervolgonderzoek ('Kracht van Oost 3').

Sociaaleconomische aspecten

In de inleiding bij de 'Kracht van Oost 2' staat dat het onderzoek vooral ruimtelijk-economisch is. De SER Overijssel ziet er echter ook sociaaleconomische aspecten in dit onderzoek. Vooral het essay van Weterings over werkzekerheid raakt deze aspecten. Hierin wordt gesproken over de mogelijke beleidsopties om de werkzekerheid in de regio's te vergroten. De genoemde beleidsopties zijn bijvoorbeeld het verbeteren van de aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt binnen de regio, en het stimuleren van de doorstroming tussen groei- en krimpsectoren via bij- en omscholingstrajecten. Deze onderwerpen komen ook regelmatig terug in onze SER-adviezen. In het SER-advies over de energietransitie en arbeidsmarkt wordt gesproken over de vier A's van de kwaliteit van arbeid: arbeidsinhoud, arbeidsomstandigheden, arbeidsvoorwaarden en arbeidsverhoudingen. In het recente SER-advies 'Meer kansen met basisvaardig Overijssel' wordt daarnaast extra aandacht besteed op (het ontwikkelen van) de basisvaardigheden onder andere van werkenden om daarmee de werkzekerheid te verhogen.

³ <https://ser-overijssel.nl/adviezen/vakmensen-gevraagd-nu-en-straks>

⁴ <https://ser-overijssel.nl/adviezen/versterking-internationale-acquisitie>

In de 'Kracht van Oost 2' wordt regelmatig de Triple Helix genoemd. Wat de SER Overijssel constateert dat dan meestal niet beide sociale partners worden genoemd, maar alleen de ondernemers c.q. werkgevers. De werknemersorganisaties worden daarentegen niet of nauwelijks genoemd, waardoor het werknemersperspectief in het onderzoek onderbelicht blijft.

Onderdeel van het 3e steun- en herstelpakket is een sociaal pakket. Hiermee wordt onder andere met scholing en bemiddeling ingezet op het snel vinden van een nieuw inkomen. Alle 35 arbeidsmarktregio's zullen een regionaal mobiliteitsteam inrichten om zo een landelijk dekkend netwerk te creëren. Vakbonden, werkgeversorganisatie, UWV en gemeenten stemmen in regionaal verband af wat de rolverdeling is en hoe de capaciteit wordt ingezet. De provincies acteren dan meer op de achtergrond.

De 'Kracht van Oost 2' roept de vraag op wat goede toekomstperspectieven zijn voor de 'industriesteden van weleer' te weten Almelo, Deventer, Enschede en Hengelo. Daarbij gaat het onder andere om de technologische opwaardering en de verduurzaming van bedrijven, om- en bijscholing van de beroepsbevolking, woonklimaat en de brede welvaart.

Samenvattend

In deze brief geeft de SER Overijssel commentaar op het onderzoek 'Kracht van Oost 2'. Sommige opmerkingen hebben te maken met de aanpak en de impact van het onderzoek en bevatten aanbevelingen voor vervolgonderzoeken. Een aantal thema's zijn uitgelicht zodat er voldoende aandacht naar uitgaat binnen de provinciale maatregelen:

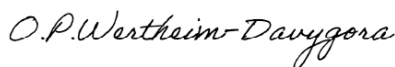
- **Brede welvaart:** voor de invulling van de brede economische en welvaartsagenda van Overijssel is het van belang om te bepalen hoe de drietrapsaanpak ingevuld kan worden;
- **Kwaliteit van het leven:** blijf investeren in goede verbindingen naar en binnen de regio's (inclusief goed openbaar vervoer) en in een goed woon- en leefklimaat, waardoor het potentieel van regio's wordt versterkt; het behoud van een goed voorzieningenniveau is van groot belang voor de vitaliteit van de economie en de arbeidsmarkt;
- **Jongeren:** investeer in de aantrekkelijkheid van (de regio's in) Overijssel voor jongeren om te wonen, werken, studeren en recreëren;
- **Transities:** uit het oogpunt van toekomstbestendigheid, economische vitaliteit en concurrentiekracht is het van belang om enkele grotere investeringsplannen voor Overijssel te agenderen en te ontwikkelen, en daarvoor aandacht en steun te vragen in zowel Den Haag als in Brussel;
- **Innovatie:** versterk door middel van het missie gedreven innovatiebeleid de verbinding tussen duurzaamheids-opgaven en innovaties in het bedrijfsleven;
- **Internationalisering:** benut kansen die de grensoverschrijdende samenwerking, bilaterale handel tussen Nederland en Duitsland en de economie en arbeidsmarkt in de grensregio's bieden voor Overijssel;

De SER Overijssel heeft begrepen dat een deel van de onderzoeksresultaten zal worden meegenomen in specifieke trajecten zoals de Omgevingsvisie Overijssel, de Strategische Innovatie- en Investeringsagenda en de Mobiliteitsagenda. De SER Overijssel blijft hierover dan ook graag in gesprek met uw college. Dit kan via de lopende en nieuwe adviestrajecten 2021 en/of via aparte gesprekken over de specifieke onderwerpen uit de 'Kracht van Oost 2'.

Met vriendelijke groet,

ir. H.A.A.M. (Harry) Webers
Voorzitter

drs. O.P. (Aljona) Wertheim-Davygora
Secretaris-directeur